Utbildningsutskottets betänkande 1989/90:UbU6

Vissa jämställdhetsfrågor

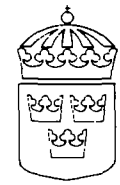

1989/90
UbU6

Motionerna

Motion från allmänna motionstiden 1988

1987/88:Ub254 av Gunilla André m.fl. (c, s, m, fp, vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnor i läromedel.

Motion med anledning av proposition 1988/89:65

1988/89:Ub13 av Björn Samuelson m.fl. (vpk) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om vissa rekryteringsfrågor.

Motioner från allmänna motionstiden 1989

1988/89:Ub240 av Ylva Johansson m.fl. (vpk) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om en granskning av den könsmässiga ojämlikheten i No-läroböcker,

5. att riksdagen hos regeringen begär att SÖ, i enlighet med vad som i motionen anförs, får i uppdrag att utarbeta en handledning för läromedelsförfattare och lärare i syfte att motverka könsorättvisor i No.

1988/89:Ub302 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om jämställdhetsarbetet i skolan.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:A808.

1988/89:Ub333 av Catarina Rönnung och Sylvia Pettersson (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en utvärdering rörande effekterna ur bl.a. jämställdhetssynpunkt, av den ändrade rangordningen mellan kriterierna "skicklighet" och "förtjänst" vid tjänstetillsättning.

1 *Riksdagen 1989/90. 14 saml. Nr 6*

1988/89:Ub550 av Björn Samuelson och Ylva Johansson (båda vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkt jämställdhetsarbete på högskolan.

1988/89:Ub584 av Lisbeth Staaf-Igelström och Karin Wegestål (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämnare könsfördelning för olika tjänster vid landets universitet och högskolor.

1988/89:Ub585 av Lisbeth Staaf-Igelström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser/åtgärder för att öka intresset för kvinnoforskning.

1988/89:Ub728 av Larz Johansson m.fl. (c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att främja jämställdheten.

1988/89:Ub808 av Sylvia Pettersson m.fl. (s) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utbildning om könsroller och jämställdhet skall vara obligatorisk i all grundutbildning för lärare,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av jämställdhetsfrågorna i fortbildning av all personal i skolan.

1988/89:Ub825 av Isa Halvarsson m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhetsansvarig vid varje länsskolnämnd,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om granskningen av läromedel från jämställdhetsaspekt,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhetsfrågorna i lärarutbildning och lärarfortbildning,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om enkönade grupper i bl.a. teknik och data,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående åtgärder inom yrkesorienteringen, arbetsförmedlingen, prao och lärlingsutbildningen för att stimulera till okonventionella yrkesval,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om etappmål på 20 % pojkar i gymnasiets nya vårdutbildningar,

7. att riksdagen hos regeringen begär att den ger UHÄ i uppdrag att genomföra en undersökning om vilka karriärhinder som möter kvinnliga forskare och därefter föreslå åtgärder för att underlätta rekryteringen av kvinnor till forskningen.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fler kvinnliga ledamöter i tjänsteförslagsnämnder,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående stimulans för kvinnliga läkare till att bedriva både undervisning och forskning,

10. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskning av personer med s.k. medellång vårdutbildning.

1988/89:Ub833 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kunskaper om könsroller samt relevanta resultat från kvinnoforskningen bör ingå i lärarutbildningen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om länsskolnämndernas tillsyn av skolorna,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om granskning av könsmässig ojämlikhet och kvinnodiskriminering i läroböcker.

1988/89:Ub836 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhet i utbildningen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en kampanj för att rekrytera kvinnliga skolledare,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolöverstyrelsens roll för jämställdhetsarbetet,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av jämställdhetsansvariga vid varje länsskolnämnd.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:A809.

Utskottet

I det följande behandlas ett antal motioner, som väckts under den allmänna motionstiden vid riksmötet 1988/89 samt en motion som väckts vid närmast föregående riksmöte och en motion som väckts med anledning av proposition 1988/89:65. Motionerna tar upp olika frågor som gäller jämställdhet på utbildningsområdet. Först i betänkandet behandlas de motioner som rör skolans område, därefter de som rör högskolan.

Skolan

Frågan om granskning av *läromedel* från jämställdhetssynpunkt tas upp i fyra motioner. I motion 1988/89:Ub240 (vpk) yrkandena 4 och 5 påtalas den könsmässiga ojämlikheten i läroböcker i naturorienterande ämnen. Det är nödvändigt att alla svenska läroböcker granskas ur ett

könsperspektiv för att göra det möjligt att uppnå läroplanens mål. Därför föreslår motionärerna att SÖ skall ges i uppdrag att i samband med utarbetandet av kommentarmaterial till Lgr80 i No-ämnen även utarbeta en handledning för lärare och läromedelsförfattare. I nyss nämnda motion och i motion 1988/89:Ub833 (vpk) föreslås att statens institut för läromedel (SIL) skall ges i uppdrag att vid sin löpande kvalitetsgranskning av läromedel speciellt beakta könsmässig ojämlikhet och kvinnodiskriminering. I motion 1987/88:Ub254 (c, s, m, fp, vpk) sägs att läromedlen för grundskolan och gymnasiet "befolkas av män och manliga bedrifter", medan exempelvis kvinnliga författare knappast nämns i läroböckerna i litteraturhistoria. Motionärerna anser att en vetenskaplig analys bör komma till stånd av läromedlen i litteraturhistoria, historia och religionshistoria och att det på grundval av denna analys bör utarbetas en handledning till hjälp för läromedelsförfattare och producenter. Motion 1988/89:Ub825 (fp) yrkande 2 har samma innebörd.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

SIL har att pröva om ett läromedel skall få antas som baslärомedel i grundskolan, gymnasieskolan eller vissa andra skolformer. Om det gäller baslärомedel i ett samhällsorienterande ämne skall SIL först låta granska om läromedlet behandlar sitt ämne på ett sakligt och allsidigt sätt och även i övrigt stämmer överens med mål och riktlinjer i läroplanen. SIL har vidare låtit göra s.k. temagranskningar av läromedel i ämnena engelska, tyska, franska och matematik samt i litteraturhistoria från könsrollssynpunkt. Dessa granskningar har visat på stora brister när det gäller att främja läroplanens mål på denna punkt. Med anledning av proposition 1988/89:4 om skolans utveckling och styrning kommer SIL dessutom att få i uppdrag att genomföra en fortlöpande kvalitetsgranskning av läroböcker. Granskningen skall omfatta läroböcker som fastställts som baslärомedel för grundskolan, gymnasieskolan och motsvarande vuxenutbildning. Den skall utmynna i jämförande och värderande bedömningar av de läroböcker som finns i ett ämne för en årskurs eller för ett stadium. Enligt vad utskottet erfarit planerar SIL att i denna ämnesgranskning bl.a. beakta hur läromedlen motsvarar läroplanens mål när det gäller jämställdhet mellan kvinnor och män. Under budgetåret 1989/90 kommer ämnesgranskning att företas av läroböcker i orienteringsämnen för mellanstadiet. Dessa behandlar i viss utsträckning naturorienterande ämnen, historia och religionshistoria, ämnen som särskilt nämns i motionerna.

Som utskottet uppfattar det är både SIL och SÖ medvetna om vikten av att i skolan främja jämställdhet mellan män och kvinnor och att bryta traditionella könsrollsmönster när det gäller studie- och yrkesval. Någon uppmaning från riksdagens sida till SÖ att utarbeta en handledning för lärare och läromedelsförfattare är därför enligt utskottets uppfattning inte påkallad.

Utskottet konstaterar vidare att det enligt läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan är skolans uppgift att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. Skolan bör på olika sätt stimulera eleverna att välja yrke och vuxenroll oberoende av traditionella könsrollsföre-

ställningar. Det förhållandet att mycket få kvinnor omnämns i läroböcker med historiskt innehåll återspeglar den avsaknad av jämställdhet mellan könen som har rått under århundraden. Det är självfallet viktigt att den kunskap, som finns om kvinnors villkor och deras insatser i politik och kulturliv, redovisas i läromedlen och i undervisningen. Kunskap av detta slag är särskilt viktig för flickornas självkänsla, som ofta är sämre än pojkarnas. Den behövs också för att både pojkar och flickor skall få en så sann bild som möjligt av det förgångna och ett perspektiv på samtiden och framtiden. Hur en sann bild av historien är beskaffad är en viktig fråga för historievetenskaperna. Det är enligt utskottets mening inte möjligt att gå förbi den frågan, om man vill diskutera skolans läromedel i historia, litteraturhistoria, religionshistoria, konsthistoria m.fl. historiska ämnen. En granskning i de för SIL normala formerna är inte tillräcklig. Utskottet anser det angeläget att vetenskapligt kompetenta forskare utreder, hur rättvisande den bild av det förgångna är som förmedlas i ett representativt urval läromedel i historiska ämnen med hänsyn tagen till den tidsram som en skolkurs utgör. Det bör få ankomma på regeringen att finna former för hur en sådan utredning skall göras samt efter utredningen vidta de åtgärder som eventuellt kan komma att behövas.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ub254 och 1988/89:Ub825 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1988/89:Ub240 yrkandena 4 och 5 samt 1988/89:Ub833 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Förslag om *undervisning i enkönade grupper* tas upp i motion 1988/89:Ub825 yrkande 4. Motionärerna menar att separat undervisning för pojkar och flickor under vissa perioder, t.ex. vid laborationer och praktisk undervisning i ämnen där flickor traditionellt inte hävdar sig, skulle vara ett sätt att få flickorna att utveckla sina personligheter och anlag.

Utskottet hänvisar till den försöksverksamhet som redan bedrivs av skolöverstyrelsen (SÖ) på detta område. Resultatet av pågående försöksverksamhet bör avvaktas. Utskottet avstyrker härmed motion 1988/89:Ub825 yrkande 4.

I motion 1988/89:Ub302 (m) behandlas *jämställdhetsarbetet i skolan*. Motionärerna påtalar det allvarliga i att lärare på låg- och mellanstadierna har bristfälliga baskunskaper i matematik och naturvetenskapliga ämnen. Flickorna är enligt motionärerna benägna att avstå från längre utbildningar, framför allt inom teknik och naturvetenskap. Skolan bör tillsammans med föräldrarna få dem att förstå värdet av goda kunskaper i alla ämnen, en god utbildning och vikten av att kunna försörja sig själv.

Utskottet anser mycket av det som anförs i motionen ligga väl i linje med vad som sägs i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan och det som regeringen uttalat i proposition 1987/88:105 om jämställdhetspolitiken inför 90-talet. Fortbildningen av lärare på låg-och mellanstadierna i matematik och naturorienterande ämnen har behandlats

av utskottet i betänkandet 1988/89:UbU13 (s. 11). Något särskilt uttalande av riksdagen enligt motionärernas önskemål behövs därför inte, varför utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub302.

I motion 1988/89:Ub825 yrkande 5 understryks vikten av *åtgärder för att stimulera till okonventionella yrkesval* . Motionärerna pekar på åtgärder som bör kunna vidtas inom yrkesorienteringen, arbetsförmedlingen, den praktiska arbetslivsorienteringen och lärlingsutbildningen.

Som utskottet ser det arbetar både skolan och arbetsförmedlingen på det sätt som förespråkas i motionen. Utskottet anser inte att det är riksdagens sak att i detalj föreskriva hur man lokalt skall gå till väga för att främja läroplanens mål och avstyrker därför motion 1988/89:Ub825 yrkande 5.

Samma motionärer vill (yrkande 6) att försöksverksamheten med den nya *treåriga vårdutbildningen i gymnasieskolan skall ha 20 % av platserna för pojkar som etappmål*

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet anföra följande.

I proposition 1987/88:105 om jämställdhetspolitiken inför 90-talet anger regeringen som ett mål för den kommande femårsperioden att andelen pojkar i försöksverksamheten med treårig omvårdnadslinje i gymnasieskolan bör uppgå till minst en femtedel av de intagna. Riksdagen lade regeringens anmälan utan erinran till handlingarna. I försöksverksamheten med treårig yrkesutbildning i gymnasieskolan ingår också en treårig vårdlinje, gren för omsorger om barn och ungdom. Utskottet utgår från att även denna studieväg omfattas av samma mål. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion 1988/89:Ub825 yrkande 6.

Enligt motion 1988/89:Ub333 (s) har den ändring av lagen om offentlig anställning (LOA) som beslutades år 1985 lagt hinder i vägen för kvinnor som vill avancera till skolledare. Det gäller ändringen att *skickligheten* skall sättas främst bland de sakliga grunder som man fäster avseende vid när statliga och andra tjänster tillsätts. Förtjänst har därmed fått minskad betydelse som urvalsgrund. Enligt motionärerna innebär förtjänst att man samlat lång praktisk erfarenhet inom ett område, medan skicklighet huvudsakligen bedöms på grund av formell kompetens, exempelvis akademiska betyg. De menar att det finns goda sakliga grunder att tillmäta förtjänst lika högt meritvärde som skicklighet vid tillsättande av chefsbefattningar. Motionärerna anser att den ledningsgrupp som utbildningsdepartementet tillsatt för att samordna och förbereda åtgärder i jämställdhetsfrågor också bör göra en utvärdering av vilken effekt den ändrade rangordningen mellan de sakliga grunderna skicklighet och förtjänst haft vid tjänstetillsättningar.

Utskottet vill erinra om vad som anförs i proposition 1984/85:219 (s. 20) om den statliga personalpolitiken när det gäller innebörden i begreppet skicklighet som urvalsgrund:

Till *skickligheten* bör enligt min mening hänföras de faktorer som är av betydelse för den sökandes lämplighet för den aktuella tjänsten. — — — All relevant erfarenhet bör värderas inom ramen för skickligheten. Det skall vara en kvalitativ helhetsbedömning.

Hit bör således räknas bl.a. teoretisk och praktisk utbildning, personliga egenskaper (som prestationsförmåga, yrkesskicklighet, ledaregenskaper, samarbetsförmåga m.m.) samt kunskaper och erfarenheter som har förvärvats i andra offentliga eller privata anställningar eller i egen verksamhet. Erfarenheter från områden som vård av barn, studier, utlandsvistelser, språkkunskaper, ideellt arbete m.m. bör också vägas in vid bedömningen av skickligheten, i den mån de är relevanta för den sökta tjänsten.

Av grundläggande betydelse för meritvärderingen är att det är de krav som är förknippade med tjänsten som bestämmer vilka skicklighetsfaktorer som skall beaktas och hur tungt dessa skall väga.

Riksdagen lämnade propositionen i denna del utan erinran.

Utskottet konstaterar att erfarenheter som är värdefulla för en skolledare skall beaktas inom ramen för skicklighetskriteriet. Kriteriet förtjänst avser tjänstgöringstidens längd oavsett dess kvaliteter i övrigt och dess relevans för den sökta tjänsten. De erfarenheter som motionärerna nämner som värdefulla för en skolledare skall alltså räknas in i skickligheten. Om en sökande till en skolledartjänst anser att hans eller hennes skicklighet inte har blivit riktigt värderad vid en tillsättning kan beslutet överklagas hos skolöverstyrelsen och i sista hand hos regeringen. Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet motion 1988/89:Ub333.

Enligt motion 1988/89:Ub836 (c) yrkande 2 bör en bred kampanj för *rekrytering av kvinnliga skolledare* igångsättas.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet anföra följande.

I proposition 1987/88:105 om jämställdhetspolitiken inför 90-talet uppställs som mål för arbetet med att förändra den ojämna könsfördelningen bland skolledare att så snart som möjligt och senast läsåret 1992/93 bör minst hälften av lediga skolledartjänster tillsättas med kvinnor. Bland samtliga rektorer bör på så sätt andelen kvinnor ha ökat till minst 20 % och bland samtliga studierektorer bör andelen ha ökat till minst 30 %.

Enligt uppgifter från statistiska centralbyrån har andelen kvinnor bland samtliga rektorer ökat kraftigt sedan 1980-talets början och var år 1988 14,2 %. Motsvarande andel bland samtliga studierektorer var samma år 32,3 %. Inom den statliga fördjupningsutbildningen för skolledare är för närvarande drygt 40 % av deltagarna kvinnor. Den statliga skolledarutbildningen har nyligen inlett ett nätverksprojekt för att öka andelen kvinnor på rektorstjänster.

Det är inte riksdagens sak att i detalj utforma hur jämställdhetsarbetet inom myndigheterna skall bedrivas. Utskottet utgår ifrån att berörda myndigheter liksom hittills anstränger sig att finna effektiva sätt att uppnå de mål som riksdagen har uppställt för jämställdhetsarbetet. Motion 1988/89:Ub836 yrkande 2 avstyrks därför.

I motionerna 1988/89:Ub825 yrkande 1 och 1988/89:Ub836 yrkande 4 pläderas för att en särskild *jämställdhetsansvarig bör utses vid varje länsskolnämnd.*

Motsvarande yrkande avslogs av riksdagen vid 1987/88 års riksmöte. Utskottet uttalade då att en ordning enligt motionärernas förslag skulle kunna få en effekt motsatt den önskade. Detta är fortfarande utskottets uppfattning, varför motionerna 1988/89:Ub825 yrkande 1 och 1988/89:Ub836 yrkande 4 avstyrks.

I motion 1988/89:Ub836 yrkande 3 hävdas att *SÖ* bör få i uppgift att *leda jämställdhetsarbetet på skolområdet* . En sådan ordning anses mera ändamålsenlig än den ledningsgrupp för jämställdhetsfrågor som numera finns för hela utbildningsområdet.

Utbildningsministern tillsatte i september 1988 den aktuella ledningsgruppen, i vilken bl.a. ingår generaldirektören för SÖ. På utskottets förslag avslog riksdagen vid 1987/88 års riksmöte ett motsvarande yrkande. Utskottet står kvar vid samma uppfattning och avstyrker motion 1988/89:Ub836 yrkande 3.

Motion 1988/89:Ub833 yrkande 2 tar upp *länsskolnämndernas tillsyn av skolorna.* Enligt motionärerna bör denna tillsyn speciellt beakta hur lärarnas tid och den tid eleverna får tala och svara på frågor fördelas mellan flickor och pojkar.

En av länsskolnämndernas grundläggande uppgifter är att se till att de mål och riktlinjer för skolväsendet som riksdagen och regeringen har fastställt förverkligas. Utskottet utgår ifrån att länsskolnämnderna i sin tillsyn av skolorna bl.a. uppmärksammar jämställdhetsmålet och att den fråga motionärerna tagit upp beaktas utan att riksdagen behöver göra något uttalande. Motion 1988/89:Ub833 yrkande 2 avstyrks därmed.

Jämställdhetsfrågorna i *lärarutbildning och lärarfortbildning* behandlas i tre motioner. I motion 1988/89:Ub808 (s) sägs att det krävs en planerad och systematisk utbildning på detta område och att jämställdheten bäst skulle främjas av att frågor om könsroller och jämställdhet blev obligatoriska inslag, dvs. ges plats och poäng i all lärarutbildning (yrkande 1). Lika viktigt är det enligt motionärerna att den fortbildning som ges till lärare och all annan skolpersonal kommer att omfatta även jämställdhetsfrågorna (yrkande 2). Kraven att jämställdhetsfrågorna skall ingå som en naturlig del i undervisningen måste få en framskjuten plats i lärarutbildning och fortbildning enligt motion 1988/89:Ub825 yrkande 3. Enligt motion 1988/89:Ub833 yrkande 1 bör kunskaper om könsroller samt relevanta resultat från kvinnoforskningen förmedlas i lärarutbildningen.

Utskottet erinrar om att de centrala utbildningsplanerna för olika lärarutbildningslinjer i högskolan fastställs av UHÄ. I den centrala utbildningsplanen för den nya grundskollärarlinjen nämns jämställdhetsfrågorna bland dem som bildar övergripande kunskapsområden, vilka inte har en självklar förankring i bestämda ämnen i skolan och lärarutbildningen utan hämtar sitt stoff och sina metoder från flera av

dem samtidigt. På grundskollärarlinjen skall de studerande lära sig hur sådana övergripande kunskapsområden kan behandlas i undervisningen i skolan. Utskottet ser ingen anledning att frångå den gällande rollfördelningen mellan riksdag, regering och myndighet när det gäller fastställande av utbildningsplaner.

När det gäller lärarfortbildning anförde utskottet vid sin behandling av proposition 1988/89:100 (bet. 1988/89:UbU13, s. 11) att jämställdhetsfrågorna skall behandlas som en naturlig del i all lärarfortbildning och att det är viktigt att lärarna uppmärksammas på betydelsen av att undervisningen utformas så att den intresserar både flickor och pojkar och att lärarna har lika förhållningssätt mot elever av olika kön.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub808 yrkandena 1 och 2, 1988/89:Ub825 yrkande 3 och 1988/89:Ub833 yrkande 1.

Högskolan

Fyra motioner rör åtgärder för att *förbättra rekryteringen av kvinnor* till högre studier och forskning. I motion 1988/89:Ub13 (vpk) yrkande 3 hävdas att det finns åtgärder att vidta inom högskolorna som aktivt skulle bidra till ökade möjligheter för kvinnor att gå in i högre studier. Högskolorna bör presentera förslag och redovisa åtgärder som syftar härtill. Högskolans verksamhetsredovisning berörs i motion 1988/89:Ub584 (s) där det föreslås att UHÄ skall få i uppdrag att årligen redovisa könsfördelningen bland lektorer, forskarassistenter, docenter och professorer vid samtliga universitet och högskolor. Motionären anser också att en utvärdering bör göras av samtliga tillsättningar på högre tjänster vid universitet och högskolor. Enligt motionerna 1988/89:Ub728 (c) yrkande 2 och 1988/89:Ub825 yrkandena 7 och 8 bör regeringen ge UHÄ i uppdrag att genomföra en brett upplagd undersökning av karriärhindren för kvinnor inom högskolan. Vidare bör könsfördelningen i tjänsteförslagsnämnderna enligt motionärerna bli jämnare.

Motion 1988/89:Ub825 yrkande 9 påtalar att kvinnliga läkarstuderande lider ständig brist på kvinnliga förebilder. För att öka kunskaperna om kvinnors hälsoproblem är det enligt motionärerna viktigt att fler kvinnliga läkare stimuleras att såväl undervisa inom läkarutbildningen som satsa på forskning. Samma motion yrkande 10 beskriver *omvårdnadsforskning* som ett område där kvinnor traditionellt bär stor kunskap. Denna forskning, som under drygt 10 år har bedrivits av personer med s.k. medellång vårdutbildning, sägs vara tvärvetenskaplig till sin natur och därför inte låta sig fångas i särskilda discipliner.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

I UHÄ:s senaste verksamhetsberättelse för högskolan (avseende budgetåret 1987/88, UHÄ-rapport 1989:8) redovisas översiktligt könsfördelningen på olika slag av tjänster i högskolan. Mer detaljerade uppgifter med fördelning på högskoleenhet har publicerats av statistiska centralbyrån i serien Bakgrundsmaterial om högskolan.

Den nyss nämnda ledningsgruppen inom utbildningsdepartementet ägnar betydande intresse åt karriärhindren för kvinnor inom högskolan liksom åt rekryteringen av kvinnor till högre studier och forskning.

Av förordningen (1984:803) om jämställdhet i statlig verksamhet följer att båda könen bör vara representerade bland de sakkunniga liksom inom tjänsteförslagsnämnden i övrigt, om så kan ske inom ramen för sakliga urvalsgrunder.

Vid riksmötet 1986/87 beslöt riksdagen att införa treåriga planeringsperioder för forskning och forskarutbildning. En forskningsproposition skall föreläggas riksdagen våren 1990 avseende de följande tre åren. Förslagen i denna proposition i vad gäller forskning och jämställdhet bör avvaktas.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1988/89:Ub13 yrkande 3, 1988/89:Ub584, 1988/89:Ub728 yrkande 2 samt 1988/89:Ub825 yrkandena 7, 8, 9 och 10.

Kvinnoforskning tas upp i motion 1988/89:Ub550 (vpk). Motionärerna vill att avsnitt om kvinnovetenskaplig teoribildning skall ingå i en vetenskaplig grundkurs obligatorisk för alla examensutbildningar. Motionärerna önskar vidare att varje institution inom högskolan skall föra offentligt tillgänglig statistik över studerande, examinerade och personal med könsfördelning. Enligt motion 1988/89:Ub585 (s) råder det stora problem med återväxten av forskare med ett kvinnoperspektiv. Därför bör enligt motionären det på grundutbildningen alltid ingå kurser med ett kvinnoperspektiv. I forskarutbildningen bör det vid varje institution finnas kvalificerade handledare med ett kvinnoperspektiv, och kurser med detta perspektiv bör ingå i utbildningen.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Riksdagen har på utskottets förslag givit regeringen till känna att frågan om vetenskaplig grundkurs eller motsvarande inslag i grundutbildningen bör övervägas närmare av den högskolepedagogiska utredningen (jfr bet. 1988/89:UbU9, s. 10, rskr. 1988/89:148).

Statistik på riksnivå om de studerande redovisas sedan länge med uppdelning på kön, och på senare tid sker detta också när det gäller högskolans personal. Det är en uppgift för högskolornas jämställdhetskommittéer att bevaka att även lokalt framställd statistik, t.ex. vid en institution, ger redovisning efter kön av de förhållanden som är intressanta i jämställdhetssammanhang.

Som redovisats i det föregående skall en forskningsproposition föreläggas riksdagen våren 1990. Frågan om resurser för forskning med ett kvinnoperspektiv får prövas i det sammanhanget.

Med hänsyn till vad som redovisats anser utskottet att riksdagen bör avslå motionerna 1988/89:Ub550 och 1988/89:Ub585.

I motion 1988/89:Ub836 (yrkande 1) sägs att de traditionella könsrollsmönstren grundläggs tidigt och att det därför är viktigt att genom hela utbildningen från förskolan till universitets- och vuxenutbildning beakta *jämställdhetsaspekten*. Detta föreslår motionärerna att riksdagen skall ge regeringen till känna.

Med hänvisning till vad utskottet anfört dels i betänkande UbU 1987/88:34 om jämställdhetspolitiken inför 90-talet, dels i förevarande betänkande föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub836 yrkande 1.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *läromedel*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ub254 och 1988/89:Ub825 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1988/89:Ub240 yrkandena 4 och 5 samt 1988/89:Ub833 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en vetenskaplig undersökning av läromedel i historiska ämnen,

res. 1 (vpk)

2. beträffande *undervisning i enkönade grupper*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub825 yrkande 4,

3. beträffande *visst jämställdhetsarbete i skolan*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub302,

4. beträffande *åtgärder för att stimulera till okonventionella yrkesval*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub825 yrkande 5,

5. beträffande *etappmål i försöksverksamheten med den nya treåriga vårdutbildningen i gymnasieskolan*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub825 yrkande 6,

6. beträffande *befordringsgrunden skicklighet*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub333,

7. beträffande *rekrytering av kvinnliga skolledare*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub836 yrkande 2,

res. 2 (c)

8. beträffande *en jämställdhetsansvarig vid varje länsskolnämnd*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub825 yrkande 1 och 1988/89:Ub836 yrkande 4,

res. 3 (fp, 1 c)

9. beträffande *skolöverstyrelsens ledning av jämställdhetsarbetet på skolområdet*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub836 yrkande 3,

10. beträffande *länsskolnämndernas tillsyn av skolorna*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub833 yrkande 2,

11. beträffande *lärarutbildning och lärarfortbildning*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub808 yrkandena 1 och 2, 1988/89:Ub825 yrkande 3 samt 1988/89:Ub833 yrkande 1,

12. beträffande *åtgärder för att förbättra rekryteringen av kvinnor till högre studier och forskning*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub13 yrkande 3, 1988/89:Ub584, 1988/89:Ub728 yrkande 2 samt 1988/89:Ub825 yrkandena 7, 8, 9 och 10,

13. beträffande *kvinnoforskning*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub550 och 1988/89:Ub585,

14. beträffande *jämställdhet i utbildningen i övrigt*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub836 yrkande 1.

Stockholm den 14 november 1989

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Larz Johansson (c), Helge Hagberg (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Bengt Silfverstrand (s), Lars Leijonborg (fp), Lars Svensson (s), Birgitta Rydle (m), Ingvar Johnsson (s), Margareta Hemmingsson (s), Birger Hagård (m), Marianne Andersson (c), Ewa Hedkvist Petersen (s), Ingegerd Wärnersson (s), Margitta Edgren (fp), Ylva Johansson (vpk) och Claes Roxbergh (mp).

Reservationer

1. Läromedel (mom.1)

Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Som utskottet uppfattar det" och på s. 5 slutar med "vad utskottet anfört" bort ha följande lydelse:

Undervisningen och läroböckerna i naturorienterande ämnen måste enligt utskottets mening förändras så att de bättre svarar både mot flickornas behov och mot läroplanens mål. SÖ bör därför ges i uppdrag att i samband med utarbetandet av kommentarmaterial till Lgr 80 i No-ämnet även utarbeta en handledning för lärare och läromedelsförfattare. En sådan handledning bör vara utformad så att kvinnliga forskare synliggörs och undervisningen i No-ämnen görs mer likvärdig för pojkar och flickor.

Utskottet konstaterar — — — (= utskottet) — — — att behövas.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub240 yrkande 5, med anledning av motionerna 1987/88:Ub254 och 1988/89:Ub825 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1988/89:Ub240 yrkande 4 och 1988/89:Ub833 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *läromedel*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub240 yrkande 5, med anledning av motionerna 1987/88:Ub254 och 1988/89:Ub825 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1988/89:Ub240 yrkande 4 och 1988/89:Ub833 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Rekrytering av kvinnliga skolledare (mom. 7)

Larz Johansson och Marianne Andersson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Det är inte" och slutar "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att ansträngningarna att rekrytera fler kvinnliga skolledare bör intensifieras. En bred kampanj bör igångsättas i detta syfte. Detta bör riksdagen, med bifall till motion 1988/89:Ub836 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 7 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

7. beträffande *rekrytering av kvinnliga skolledare*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub836 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. En jämställdhetsansvarig vid varje länsskolnämnd (mom. 8)

Lars Leijonborg (fp), Marianne Andersson (c) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Motsvarande yrkande" och slutar med "yrkande 4 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat frågor som avser skolans medverkan i arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män. Utskottet har därvid bl.a. hänvisat till läroplanens formuleringar. Länsskolnämnderna har därvid en viktig roll när det gäller arbetet med att sprida kunskap om intentionerna i läroplanerna. Beträffande jämställdhetsarbetet anser utskottet att det vore till fördel om varje länsskolnämnd inom sig utsåg en jämställdhetsansvarig, som kunde ge de lokala skolmyndigheterna stöd och råd i jämställdhetsarbetet. Självfallet skall jämställdhetssträvandena genomsyra arbetet för all personal vid nämnden. Att en person ges huvudansvaret innebär dock att någon också får överblick över de samlade insatserna i länet och också ser var ytterligare initiativ kan behövas. Vad utskottet nu anfört om jämställdhetsfrågorna i skolan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *en jämställdhetsansvarig vid varje länsskolnämnd* att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Ub825 yrkande 1 och 1988/89:Ub836 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Åtgärder för att förbättra rekryteringen av kvinnor till högre studier och forskning (mom. 12)

Lars Leijonborg och Margitta Edgren (båda fp) anför:

Vår medverkan i besluten om jämställdhetsfrågor på högskoleområdet bygger på att vi förutsätter att regeringen lägger förslag i dessa frågor i forskningspropositionen 1990.

2. Visst jämställdhetsarbete i skolan (mom. 3)

Ann-Cathrine Haglund, Birgitta Rydle och Birger Hagård (alla m) anför:

När det gäller jämställdhetsarbetet i skolan och fortbildningen av lärare i matematik och naturorienterande ämnen, hänvisar vi till tidigare anmäld uppfattning vilken framgår av reservation 1 till utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU13.